

Forord

*”Enhver har så mange rettigheter som han har makt til.”
- Spinoza*

Rettighetssenteret ble opprettet i 2000. Bakgrunnen for at Rettighetssenteret i sin tid ble opprettet var for å avhjelpe det store udekkede rettshjelpsbehovet blant funksjonshemmede og pårørende.

Tallene fra Rettighetssenteret for 2008 viser med all tydelighet at det ikke har blitt mindre behov for senterets tjenester siden oppstarten, snarere tvert imot. Rettighetssenteret har i år opplevd en oppsiktsvekkende stor økning i antallet henvendelser på 33 %.

Årsakene til det udekkede rettshjelps- og veiledningsbehovet blant brukerne kan være mange. For det første har det offentlige ofte for lite ressurser og kunnskap til å oppfylle sin lovpålagte veiledningsplikt. De ulike ombudene kan bistå enkeltpersoner, men arbeider innenfor svært avgrensede rettsområder. Ordningen med fri rettshjelp er ofte heller ikke aktuell enten fordi saksområdet ikke er prioritert eller fordi brukerne, alene eller sammen med sin ektefelle, har en inntekt som overstiger inntektsgrensene. Dette innebærer likevel ikke at de har økonomi til å betale for rettshjelp av egen lomme. Mange har, i tillegg til lav inntekt, også betydelige utgifter knyttet til funksjonshemming eller sykdom, som ikke dekkes fullt ut av det offentlige.

Bare et lite mindretall av brukerne Rettighetssenterets har vært i kontakt med ønsker å ta kontakt med advokat for å få rettshjelp, til tross for at de har omfattende behov for rettshjelp. De fleste begrunner dette med at de ikke har råd til å betale de utgiftene dette medfører.

FFO mener det per i dag ikke er gjort tilstrekkelig fra offentlig hold for å avhjelpe det udekkede rettshjelpsbehovet og at dette er et alvorlig rettssikkerhetsproblem. Regjeringen skal legge frem en stortingsmelding om rettshjelp. FFO er spente på hva som foreslås av tiltak og forventer forslag som i betydelig større grad bidrar til å dekke rettshjelpsbehovet til personer med nedsatt funksjonsevne og kronisk sykdom enn hva som er tilfellet i dag. Uansett hva som vil bli foreslått er det grunn til å tro at det også i fremtiden vil være stort behov for lavterskeltilbud som FFOs Rettighetssenter.

Oslo, 23. februar 2009

Liv Arum
Generalsekretær

Innhold

1	SAMMENDRAG	3
2	OM RETTIGHETSSENTERET	4
3	HENVENDELSER TIL RETTIGHETSSENTERET I 2008	5
3.1	Hovedoversikt over antall saker og kategorier	5
3.2	Utvikling av saker over tid	8
3.2.1	Generelt	8
3.2.2	Økning i antall saker om trygd	9
3.2.3	Økning i antall saker om økonomi og skatt.....	10
3.3	Spesielle temaer.....	11
3.3.1	Spesielt om diskriminering	12
3.3.2	Spesielt om veiledningssvikt i tjenesteapparatet	12
3.4	Hvem henvender seg til oss i 2008 og hva lurer de på?.....	13
3.4.1	På vegne av seg selv eller andre?	13
3.4.2	Hva spør de ulike gruppene om?	14
3.4.3	Hvem saken gjelder?	15
4	ØVRIGE OPPGAVER I 2008	16
4.1	Foredragvirksomhet	16
4.2	Kurs.....	16
4.3	Rettspolitisk arbeid	16
4.4	Jungelhåndboka.....	17
4.5	Rapport om spesialundervisning	17
4.6	Rettighetssenterets samarbeidspartnere.....	17
4.6.1	Familienettet.....	17
4.6.2	Forbrukerrådet	18
4.6.3	Likestillings- og diskrimineringsombudet.....	18

1 Sammen drag

Rettighetssenterets årsrapport gir en kortfattet oversikt over Rettighetssenterets arbeid. I denne årsrapporten vil du finne en beskrivelse av Rettighetssenteret og Rettighetssenterets virksomhet. Hoveddelen av rapporten består av en oversikt over de henvendelsene som Rettighetssenteret har fått i løpet av året og de viktigste funnene.

I 2008 har Rettighetssenteret fått betydelig flere henvendelser enn tidligere. Den store økningen på hele 33 % skyldes i hovedsak en markant økning i antall NAV-relaterte saker. Innenfor dette området har antallet saker økt med nesten 50 %. Rettighetssenteret fikk hele 167 saker om uførepensjon (herunder tidsbegrenset uførestønad) i 2008, en økning på hele 76 % fra 2007. Saker vedrørende trygdebil utgjør også et betydelig antall og senteret fikk inn 52 % flere saker om dette i 2008. Antall saker om sykepengar har hatt en meget stor økning det siste året; hele 180 %.

Saker vedrørende oppvekst og utdanning, samt vedrørende økonomi og skattespørsmål fortsetter å øke fra i fjor. Et betydelig antall henvendelser har også kommet vedrørende økonomi og skatt. Senteret har fått inn 59 % flere saker innen dette temaet og det er spørsmål innenfor forsikring og særfradrag hvor økningen er aller størst.

I perioden har det vært store omlegginger i det offentlige, særlig ved reformer innenfor skatteetaten, og ikke minst NAV. Gjennomgangen av henvendelsene til Rettighetssenteret viser med all tydelighet at slike reformer har store konsekvenser for enkeltpersoner som må forholde seg til de reformerte etatene.

I 2008 har vi fått på plass de siste brikkene i diskriminerings- og tilgjengelighetsloven, som trådte i kraft 1. januar 2009. Oppmerksomheten rundt dette lovarbeidet har medført en økende etterspørsel etter Rettighetssenterets kunnskap om loven. Vi forventer et skarpt fokus på denne loven i 2009.

HOVEDTALL

- **33 % flere saker til Rettighetssenteret**
- **50 % flere saker om trygd**
- **76 % flere saker om uføreytelsene**
- **52 % flere saker om trygdefinansiert bil**
- **180 % økning i antall saker om sykepengar**
- **59 % flere saker om økonomi og skatt (herunder forsikring og særfradrag)**

2 Om Rettighetssenteret

Rettighetssenteret ble opprettet i 2000 som et prosjekt under Regjeringens handlingsplan for funksjonshemmede 1998-2001. Fra 2003 har senteret hatt tillatelse til å drive rettshjelpvirksomhet. Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) eier og driver senteret.

Rettighetssenteret består av 4 juridiske rådgivere. Arbeidet fordeles på 2,2 heltidsstillinger.

Maren Anna Dam arbeider som faglig leder av Rettighetssenteret. For øvrig består Rettighetssenteret av Atle Larsen, Heidi Sørli-Rogne og Anne Therese Sortebeck. Alle er jurister med erfaring innen velferdsrettens område.

Rettighetssenteret besvarer henvendelser fra funksjonshemmede og kronisk syke, pårørende, myndigheter, tjenesteapparat og andre. Videre utarbeider Rettighetssenteret dokumentasjon om brukernes rettstilstand i praksis og holder kurs og foredrag, blant annet for FFOs medlemsorganisasjoner.

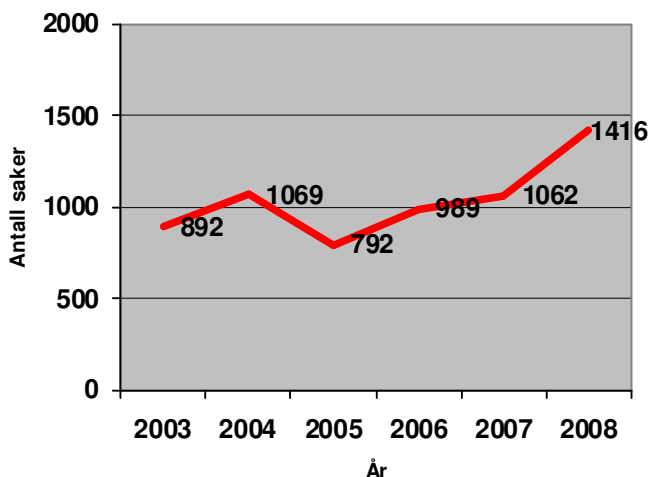
Rettighetssenteret har konsesjon fra Datatilsynet og registrerer henvendelsene til senteret i en database.

3 Henvendelser til Rettighetssenteret i 2008

3.1 Hovedoversikt over antall saker og kategorier

I 2008 mottok Rettighetssenteret 1416 saker. Dette er en økning på hele 33 % fra i fjor. Utviklingen i antall saker¹ pr. år fordeler seg for øvrig på følgende måte:

Sakene registreres etter saksområde i databasen. Saksområdene består av hovedkategorier og underkategorier.

Hovedkategoriene er:

- Arbeid og yrkesrettet attføring
- Barnevern
- Boligsaker
- Fritid og kulturtilbud
- Helsetjenester
- Kommunikasjon
- Oppvekst og utdanning
- Personlig integritet
- Sosiale tjenester
- Trygd
- Tverrfaglig tilbud
- Økonomi og skattespørsmål
- Andre sektorer

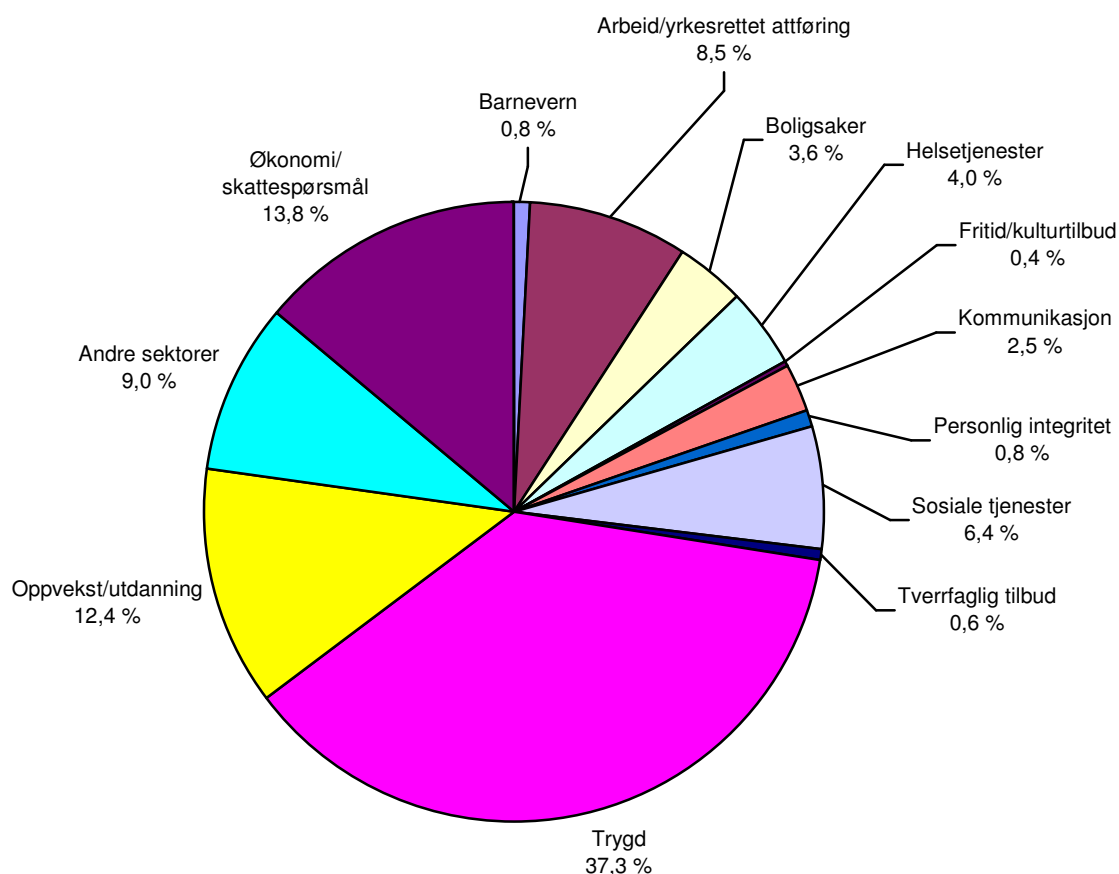
Når det gjelder kategorien Andre sektorer, har vi registrert 128 svært ulike typer spørsmål knyttet til funksjonshemmede, blant annet spørsmål om rettshjelp, spørsmål om dekning av reiseutgifter for assistent/ledsager, generelle forvaltningsrettslige spørsmål (blant annet saksbehandlingstid, taushetsplikt, innsyn i dokumenter), spørsmål om diskriminering og tilgjengelighet, samt andre henvendelser der innringer har helt generelle spørsmål om rettigheter eller svært sammensatte problemstillinger.

---

¹ Én henvendelse kan innebære flere spørsmål innenfor ulike saksområder, og blir da registrert som flere saker.

Totalt antall trygdesaker, som samlet sett består av hovedkategorien Trygd og de underområdene under Arbeid og yrkesrettet attføring som gjelder ytelser fra folketrygden², utgjør hele 41 % av alle henvendelser Rettighetssenteret fikk i 2008.

Hovedkategoriene er inndelt i underkategorier. Oversikt over disse og fordeling av antall saker mellom dem fremgår av tabellen på neste side.

² Disse områdene er attføringstiltak, attføringsstønning og attføringspenger, se tabell nedenfor.

Arbeid og yrkesrettet attføring (120)	Tilsetting og oppsigelse	20
	Tilrettelegging i arbeid	20
	Attføringsiltak	32
	Attføringsstønad	6
	Attføringspenger	8
	Andre arbeids og attføringsspørsmål	34
Barnevern (11)	Kommunale barneverntjeneste	7
	Andre barnevernsspørsmål	4
Boligsaker (51)	Etablering	19
	Utbedring	8
	Bostøtte	6
	Andre boligsaker	18
Fritid og kulturtilbud (6)	Kino og teater med mer	0
	Idrett	0
	Andre kulturtilbud	6
Helsetjenester (57)	Primærhelsetjenester	18
	Spesialisthelsetjenester	33
	Andre helsetjenester	6
Kommunikasjon (36)	Samferdsel og transport	32
	Reiseliv	3
	IT-teknologi	0
	Andre kommunikasjonsspørsmål	1
Oppvekst og utdanning (175)	Barnehage	20
	Grunnskole	84
	Videregående opplæring	25
	Høyere utdanning	16
	Voksenopplæring	1
	SFO	10
	PP-tjenesten	3
Andre oppvekst og utdanningsspørsmål	16	
Personlig integritet (11)	Vergemål	3
	Hjelpeverge	5
	Andre integritetsspørsmål	3
Sosiale tjenester (91)	Hjemmelhjelp (praktisk bistand og opplæring)	9
	BPA (brukerstyrt personlig assistent)	15
	Avlastning	11
	Støttekontakt	8
	Omsorgslønn	17
	Økonomisk sosialhjelp	13
Andre sosialtjenestespørsmål	18	
Trygd (528)	Grunnstønad	41
	Hjelpestønad	17
	Sykepenger	42
	Rehabiliteringspenger	34
	Uførepensjon	167
	Omsorgspoeng	3
	Omsorgspenger	13
	Pleiepenger	12
	Opplæringspenger	5
	Stønad ved helsetjenester	34
	Tannhelsetjenester	26
	Bidrag (§5-22)	3
	Yrkesskade	8
	Hjelpemidler	27
	Trygdebil	55
Andre trygdespørsmål	41	
Tverrfaglig tilbud (8)	Re-/habilitering	0
	Individuell plan	6
	Andre spørsmål om tverrfaglig tilbud	2
Økonomi og skattespørsmål (194)	Forsikring	58
	Skattefradrag og særfradrag	67
	Gjeldsproblematikk	8
	Skadeerstatning	17
	Pasientskadeerstatning	13
	Yrkesskadeerstatning	4
	Billighetserstatning	6
Andre økonomispørsmål	21	
Andre sektorer (128)	Diverse spørsmål	128

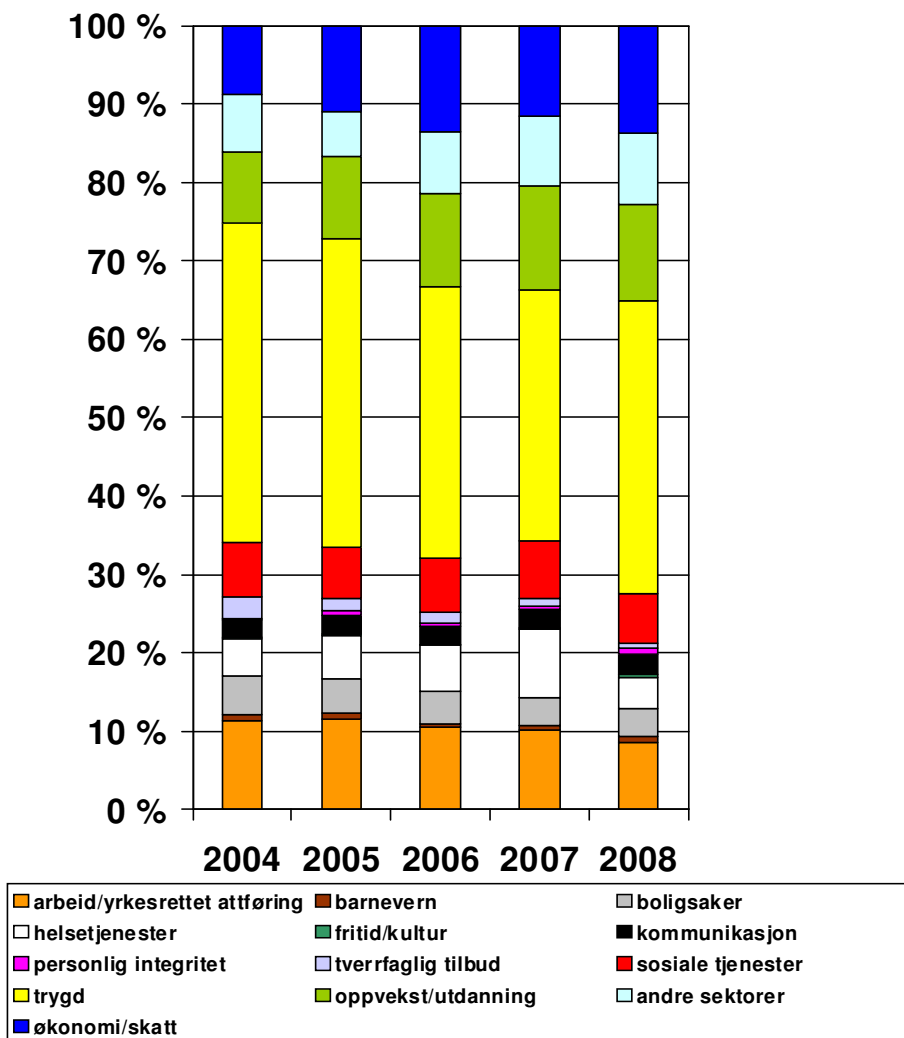
3.2 Utvikling av saker over tid

3.2.1 Generelt

Det er normalt ikke store forskjeller fra år til år i fordelingen mellom kategoriene; trygdesakene har de siste årene utgjort den største andelen av saker Rettighetssenteret har mottatt. Fra 2007 til 2008 har det imidlertid vært en markant økning i antall saker og det er en spesiell økning av saker vedrørende trygd³ som har bidratt til dette. Innenfor denne kategorien har antallet saker økt med nesten 50 %. Det er enkelte underkategorier innen trygd som peker seg ut, nemlig spørsmål om sykepenger (180 % flere saker), uførepensjon⁴ (76 % flere), tannhelsetjenester (136 % flere) og trygdebil (52 % flere).

Saker vedrørende oppvekst og utdanning og vedrørende økonomi og skattespørsmål fortsetter også å øke fra i fjor. Vi har fått inn 72 flere saker (59 %) innenfor økonomi og skatt og det er spørsmål innenfor forsikring og særfradrag hvor økningen er aller størst.

Henvendelser vedrørende helsetjenester økte fra 2006 til 2007, men er i 2008 redusert med nesten 40 % i forhold til antall saker året før.

³ Det vil si totalt antall trygdesaker, inkludert hovedområdet Trygd og de underområdene under Arbeid og yrkesrettet attføring som gjelder ytelser fra folketrygden

⁴ Gjelder både tidsbegrenset uførestønad og uførepensjon

3.2.2 Økning i antall saker om trygd

Den dramatiske økningen i antallet trygdesaker gir grunn til å se nærmere på årsaken til denne økningen. En gjennomgang av saker på området gir grunn til å anta at økningen kan ha sammenheng med NAV-reformen.

Mange av sakene gjelder personer som ønsker generell informasjon om hvilke rettigheter de har. Noen henvender seg til Rettighetssenteret før de tar kontakt med NAV. Andre opplyser at de tar kontakt med Rettighetssenteret fordi de ikke har nådd frem til NAV med sin henvendelse, at de har ikke fått tilstrekkelig informasjon eller at de ønsker å "dobbeltsjekke" den informasjonen de har fått.

Rettighetssenterets medarbeidere opplever en tendens til at stadig flere tar kontakt, gir uttrykk for at de ikke har fått nødvendig hjelp hos NAV, eller at NAV har opptrådt på en måte som de mener er egnet til å svekke tilliten til NAV. Noen av de som ringer beskriver en følelse av ikke å bli tatt på alvor, å bli avvist eller av å bli kasteballer i systemet. Noen klager konkret på saksbehandler, mens andre mener det er systemet som sådan som ikke fungerer. Eksemplene nedenfor illustrerer dette inntrykket:

- 2008/0113 *"Henvendelse gjelder dårlig saksbehandling i NAV. En kvinne har raskt progredierende MS og har blant annet behov for hjelpemidler gjennom NAV. De besvarer ikke henvendelser. De kom uten forvarsel og leverte ut en rullestol hun ikke har fått prøve. Alt tar så lang tid. Etter mye frem og tilbake fikk hun kopi av saksdokumentene. Der er det flere uriktige opplysninger. Har tilskrevet lederen for kontoret. Ikke fått noe svar. Er misfornøyd med NAV-systemet."*
- 2008/1071 *"Saken gjelder problemer med NAV-systemet. Innringer ringer på vegne av venn med MS. Han mottar ytelse til livsopphold fra NAV. Han har levert inn skattekort to ganger, men dette er ikke registrert hos NAV, og de trekker han 50 % i skatt. De får bare kommunisere med "veileder" i førstelinjetjenesten, og ikke med saksbehandler. Veileder gir feil informasjon. Veileder kan ikke kommunisere med saksbehandler da de er lokalisert på ulike steder."*
- 2008/1154 *"[...] Innringers mor har psoriasis. De har søkt om grunnstønad for å dekke ekstraavgifter på grunn av slitasje på klær og sengetøy, og om bidrag etter ftrl § 5-22 for å dekke utgifter til salver, kremer og plaster. De har fått avslag fra NAV. NAV har også mistet søknader flere ganger, og nektet å ta i mot søknader fordi de "uansett ikke vil få noe". Hva har de krav på?"*
- 2008/1221 *"Henvendelsen gjelder barnetillegg. Innringer fikk for 1 år siden innvilget tidsbegrenset uførestønad. Søkte da også om barnetillegg. Da hun ikke hørte noe tok hun kontakt med NAV. De hadde forlagt/rotet bort søknaden. Måtte søke på nytt. Denne søknaden er etter 6 mnd ennå ikke behandlet. [...]"*
- 2008/1230 *"[...] Innringers far har vært utsatt for en ulykke som har medført at han er blitt lam fra livet og ned. Innringer lurte på om faren har rett til hjelp, ytelse og lignende. De har forsøkt å henvende seg til NAV for å få informasjon, men opplever ikke å få informasjon om verken rett til trygdeytelser eller annet fra NAV."*

3.2.3 Økning i antall saker om økonomi og skatt

Svært mange henvender seg til Rettighetscenteret fordi de ønsker generell informasjon om skatteregler. Eksemplene nedenfor viser også at flere ikke får den informasjonen fra Skatteetaten som er nødvendig for at de skal kunne ivareta sine rettigheter.

Eksempler på henvendelser:

- 2008/1039 *"Innringer har flere ulike diagnoser. Har krevd særfradrag for diverse utgifter pådratt pga sykdom. Har pga stort arbeidspress på skattekontoret ikke fått behandlet kravene om særfradrag ved den ordinære ligningen. Nå har hun fått avslag, men har problemer med å forstå hva skattekontoret mener med det de skriver. Skjønner heller ikke hvor saken hennes skal behandles. Uttrykker stor misnøye med hvordan saken er håndtert."*
- 2008/1307 *"Saken gjelder kvinne med revmatisme som lurer på reglene omkring særfradrag. Hun har hatt særfradrag i flere år på rad som har blitt godkjent, men nå er det ikke det. Hun forstår ikke hvorfor. Forsøkte å ringe Skatt Øst, men hadde en ubehagelig erfaring med saksbehandler som ikke var imøtekommende. Hun har fått et standardbrev, men vet ikke hva som gjelder for seg. Kontakter Rettighetscenteret for råd. Hun trodde hun skulle få godkjent 28 000, men dette er satt til null."*
- 2008/1329 *"Innringer har i flere år fått særfradrag for stor sykdomsutgifter. Har ikke fått det nå, skattekontoret har satt fradraget til 0 kr. Fått beskjed at hun må sende legeattest og dokumentasjon. Legeattest er sendt inn tidligere. Kvitteringene ble sendt inn sammen med selvangivelsen. Skatteetaten må altså ha rotet bort dokumentasjonen. Har ikke selv kopi av kvitteringene. Hva skal hun gjøre?"*

3.3 Spesielle temaer

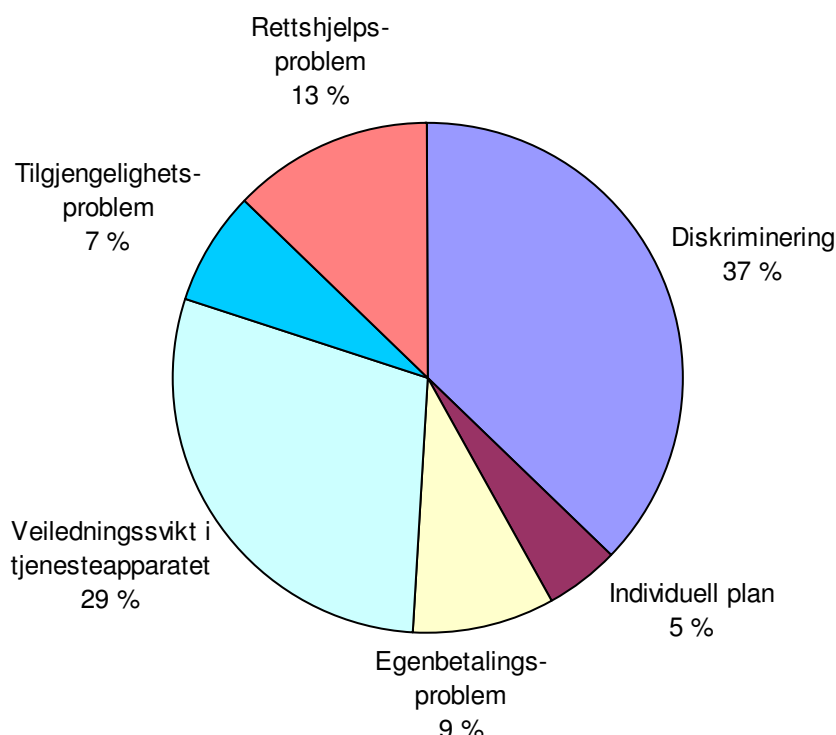
Rettighetssenteret registrerer som nevnt saker etter hovedområder og underområder. I databasen *kan* det i tillegg registreres om saken har å gjøre med andre aktuelle tema. Disse temaene, ved en fellesbetegnelse kalt OBS-gruppe, er:

- diskriminering
- egenbetalingsproblematikk
- tilgjengelighetsproblem
- rettshjelpsproblematikk
- veiledningssvikt i tjenesteapparatet
- individuell plan

Dette innebærer at selv om en sak i utgangspunktet gjelder for eksempel rett til praktisk bistand, kan innringer spørsmålet også være knyttet til tverrfaglighet og individuell plan. Da vil i utgangspunktet saken bli registrert under hovedkategorien Sosiale tjenester og underkategorien Praktisk bistand, men samtidig vil det bli markert av for at saken også gjelder individuell plan i OBS-gruppen.

Totalt ble 110 av de 1416 sakene Rettighetssenteret mottok i 2008 registrert med en OBS-gruppe. Noen av sakene som gjelder underområdet individuell plan, har også blitt registrert i OBS-gruppen for individuell plan, det vil si at noen av sakene er med i begge statistikker.

Fra 2007 har det skjedd en økning i saker vedrørende diskriminering og vedrørende veiledningssvikt i tjenesteapparatet. I 2008 utgjør disse sakene henholdsvis 37 % og 29 % i OBS-gruppen, mot 10 % og 23 % året før.

3.3.1 Spesielt om diskriminering

Rettighetscenteret har det siste året fått markert flere henvendelser hvor innringer påstår seg diskriminert. Flere har vist direkte til diskriminerings- og tilgjengelighetsloven og spurt om de kunne påberope seg denne. Det kan tyde på at stadig flere i løpet av 2008 har fått en økt bevissthet og kunnskap om at det ville komme ny lovgivning på området.

Eksempler på henvendelser:

- 2008/0007 *"Henvendelsen gjelder påstand om diskriminering. Innringer har epilepsi. Har i mange år gått på bingo noen dager i uken. Fikk nå for første gang et anfall. Anfallet var ikke alvorlig. Allikevel har bingoen reagert med å nekte henne adgang uten å ha med følge. Kan de gjøre dette?"*
- 2008/0548 *"Saken gjelder gutt med ADHD og psykisk sykdom. Han får spesialundervisning, men får ikke være med på turer som resten av klassen er med på, og det er usikkert om han får være med på leirskole. Grunnen er at skolen ikke setter inn nødvendige ekstra ressurser på turene. Dessuten må han være inne i alle friminuttene pga mobbing. Innringer mener dette er diskriminerende. Hva kan gjøres?"*
- 2008/0888 *"Saken gjelder jente med diabetes som har blitt nektet opptak til studier i utlandet pga diagnosen. [...] Det viser seg at organisasjonen har en bestemmelse i sine retningslinjer som gir de anledning til å "trekke tilbake søknaden dersom det fremkommer helseproblemer som kan vanskeliggjøre prosessen med å finne en verstfamilie". [...]"*
- 2008/1107 *"Saken gjelder kvinne født i 1935 som i følge legeattest "har flere invalidiserende sykdommer" og hun "er ikke i stand til å gå fra hjemmet til parkeringsplass". I borettslaget hvor hun bor [...] er det satt opp en bom inn til fellesområdet. Hun ønsker å få en bomåpner og legen anbefaler at hun gis dispensasjon til å kjøre gjennom borettslagets bom. Styret avslår imidlertid dette, dvs. de viser til at alle som vil kan legge på kr 30, så vil bommen åpne seg automatisk. Problemet er at denne kvinnen hver gang hun skal ut, må legge på 30 kr, for hun kan ikke velge å la være. Riktignok har hun rullestol, men det er ikke alltid like praktisk å trille bort til bilen, i alle fall ikke om vinteren. [...]"*
- 2008/1256 *"Saken gjelder at flyselskapene nekter å ta med mer enn én rullestol. Dette er problematisk ved for eksempel behandlingsreiser når flere rullestolbrukere reiser sammen. Kan diskriminerings- og tilgjengelighetsloven gjelde?"*
- 2008/1277 *"Saken gjelder mann med diabetes som ikke har fått lønnstillegg. Han har hatt en del sykmeldingsperioder pga sykdommen sin og ble fortalt i et åpent møte med de andre ansatte på avdelingen at sykemelding og diabetes var grunnen til at han ikke fikk medhold i sitt krav om høyere lønn. Han har kun fått skryt av nærmeste overordnede. Hva kan han gjøre?"*

3.3.2 Spesielt om veiledningssvikt i tjenesteapparatet

Rettighetscenteret har registrert flere saker hvor innringer mener at tjenesteapparatet ikke har oppfylt sin veiledningsplikt. Svært mange henvender seg fordi de mener de har fått for lite informasjon fra myndighet med informasjons- og veiledningsplikt, men dette blir ikke alltid registrert hos oss nettopp fordi det er så vanlig. Det er derfor grunn til å anta at det foreligger en underrapportering her.

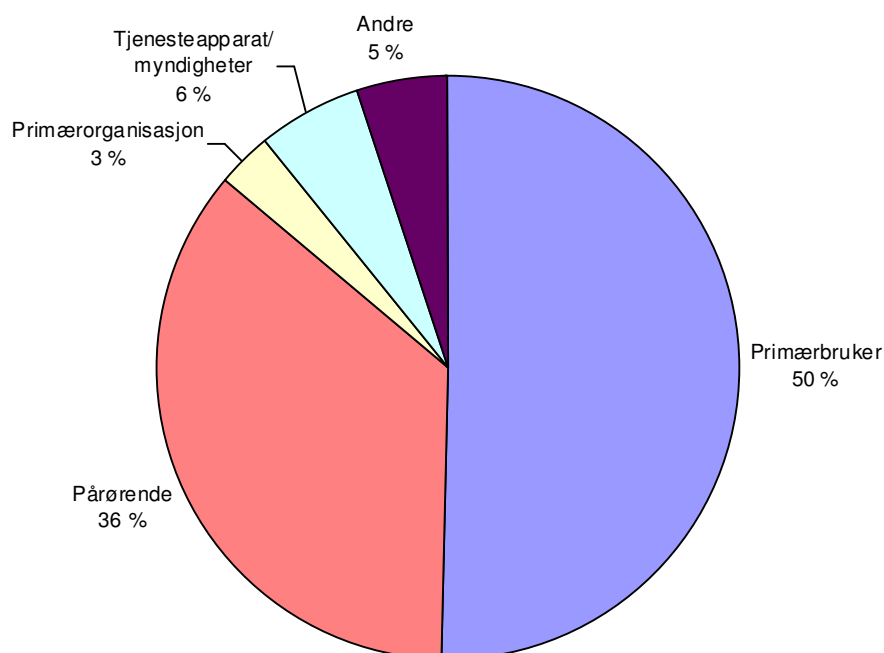
3.4 Hvem henvender seg til oss i 2008 og hva lurere de på?

3.4.1 På vegne av seg selv eller andre?

Hvem som henvender seg til Rettighetssenteret og hva de spør om, er stort sett ganske uforandret fra år til år. Ut fra statistikken er den typiske innringer er en kvinne mellom 20 og 67 år, hun er fra Oslo eller Akershus, har en somatisk sykdom og ringer på egne vegne med spørsmål om trygd, som regel om uføreytelser.

Primærbrukere og pårørende utgjør hele 86 % av de som henvendte seg til Rettighetssenteret i 2008. De har blitt henvist fra medlemsorganisasjonene eller har funnet kontaktinformasjonen på annen måte.

Henvendelsene fra tjenesteapparat og myndigheter dreier seg ofte om ansatte som ønsker informasjon om hvilke regler som gjelder på andre fagområder enn det de selv arbeider med, for eksempel sosionomer eller koordinatører. Gruppen Andre utgjør for eksempel henvendelser fra venner, verger/hjelpereverger, fjernere familiemedlemmer, naboer, advokater og alle andre som faller utenfor de øvrige gruppene.

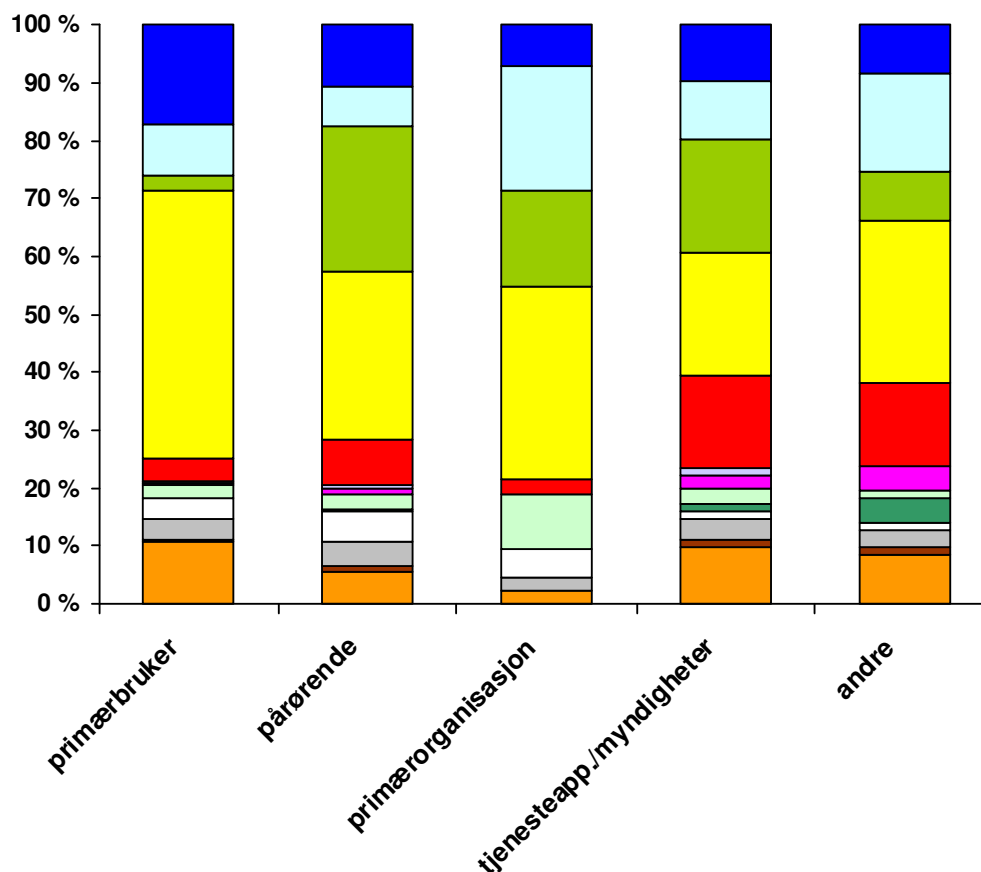
2.4.2 Hva spør de ulike gruppene om?

Det er store forskjeller i hva de ulike gruppene som henvender seg til oss spør om. Det er saker vedrørende trygdespørsmål (unntatt yrkesrettet attføring) som utgjør den største andelen saker hos alle grupper. Innenfor gruppen tjenesteapparatet og myndigheter utgjør imidlertid saker innen oppvekst og utdanning en omtrent like stor andel.

Primærbrukerne henvender seg hovedsakelig om trygd og økonomi og skatt. Innenfor kategorien yrkesrettet attføring finner vi også flest primærbrukere og dette er den tredje største hovedkategorien innenfor gruppen primærbruker. I tillegg til trygd henvender de pårørende seg i stor grad med spørsmål om oppvekst og utdanning på vegne av egne barn.

Primærorganisasjonenes henvendelser knytter seg som nevnt hovedsakelig til trygd og kategorien andre sektorer, men har også mange spørsmål om oppvekst og utdanning. Tjenesteapparatet og myndighetene henvender seg hovedsakelig om trygd, sosiale tjenester og oppvekst og utdanning. Gruppen Andre er mest opptatt av trygd, andre sektorer og sosiale tjenester. De henvender seg i større grad enn andre om fritid og kulturtilbud.

Grafen nedenfor kan illustrere hva de ulike gruppene spør om. Det er imidlertid viktig å være oppmerksom på den prosentvise fordelingen gruppene imellom. 50 % av de som henvender seg er primærbrukere. Den nærmere fordelingen fremgår av tabellen under punkt 2.4.1.

2.4.3 Hvem saken gjelder?

Dersom det fremkommer av sammenhengen, registrerer vi kjønn og alder på den som saken gjelder, samt hvilken funksjonsnedsettelse vedkommende har. En overvekt av sakene Rettighetssenteret får, gjelder kvinner over 20 år (46 %). 28 % av sakene gjelder menn over 20 år, og 24 % gjelder barn og unge under 20 år.

I 113 saker (8 %) har det ikke blitt registret noe om hvem saken gjelder. Det gjelder i tilfeller hvor alder ikke oppgis eller hvor det dreier seg om en helt generell problemstilling.

Når det gjelder funksjonsnedsettelse, er det flest saker hvor det opplyses at vedkommende har en somatisk sykdom. Kognitiv funksjonshemming, typisk AD/HD, tourettes syndrom og autisme, utgjør også en betydelig andel.

4 Øvrige oppgaver i 2008

4.1 Foredragvirksomhet

Rettighetssenteret ser det som en sentral del av virksomheten å møte både brukere, brukernes organisasjoner og det tjenesteapparatet brukerne kommer i kontakt med. Ved å holde foredrag kan Rettighetssenteret formidle kunnskap om rettigheter og besvare spørsmål.

I 2008 har Rettighetssenteret fått 19 henvendelser om foredrag. Av disse har vi hatt en anledning til å holde 6 foredrag innenfor ulike temaer. Rettighetssenteret har blant annet presentert rapport om spesialundervisning for Utdanningsdirektoratets brukerforum for grunnskolen, holdt foredrag om behandling av klager etter sosialtjenesteloven kap. 4 på Statens helsetilsyns kurs for saksbehandlere hos landets fylkesmenn, og foredratt om klage og anke i NAV på Frambu senter for sjeldne funksjonshemninger. Det har videre blitt holdt foredrag om Rettighetsprosjektet (presentasjon av samarbeid mellom Familienettet og Rettighetssenteret), holdt foredrag om diskriminerings- og tilgjengelighetsloven for FFO Sogn og Fjordane, samt om rettigheter innenfor områdene trygd, arbeid, helse og forsikring for Norsk diabetikersenter

I tillegg har vi bidratt med innlegg/foredrag på diverse interne arrangementer i regi av FFO.

4.2 Kurs

FFO har i løpet av 2008 arrangert to kurs vedrørende diskriminerings- og tilgjengelighetsloven. Kurset "Ny lov – nye muligheter" har blitt arrangert både for FFOs medlemsorganisasjoner og for FFO i fylkene. Rettighetssenteret har bidratt både faglig og for øvrig til arrangeringen av disse kursene.

4.3 Rettspolitisk arbeid

De ansatte på Rettighetssenteret skriver høringsuttalelser, men gir også andre innspill til det offentlige. I 2008 har Rettighetssenteret skrevet høring vedrørende forslag om endringer i pasientskadelova – dekking av advokatutgifter og forlengd søksmålsfrist, vedrørende forskrift om medisinske krav ved opptak til Politihøgskolen og vi har kommet med innspill til Justisdepartementets planlagte stortingsmelding om fri rettshjelp.

Forøvrig fungerer Rettighetssenteret som juridisk kompetanseenhet i forbindelse med FFOs rettspolitiske arbeid. Rettighetssenteret bidrar også med å levere mindre rapporter og statistikk fra vår database til FFOs fagpolitiske rådgivere.

Rettighetssenterets jurister har videre deltatt på ulike møter med det offentlige og i ulike utvalg og referansegrupper. I 2008 har det blant annet dreid seg om deltakelse i Pasientskadeerstatningsnemnda, og som varamedlem i Statens Helsepersonellnemnd/Apotekklagenemnda. Videre har de ansatte deltatt i brukerutvalg i Likestillings- og diskrimineringsombudet.

Senterets jurister har sittet i referansegruppen til Diskrimineringslovutvalget og i referansegruppen til den interdepartementale arbeidsgruppen som skal utrede rettskrav på varer, tjenester og informasjon. En av de ansatte på Rettighetssenteret har også sittet i en arbeidsgruppe knyttet til Helsedirektoratets utarbeidelse av en veileder i personvern og informasjonssikkerhet for helse og sosialtjenesten i kommuner.

I 2008 har Rettighetssenteret også vært involvert i FFOs internasjonale arbeid gjennom arbeidet med FN-konvensjonen om funksjonshemmedes rettigheter.

4.4 *Jungelhåndboka*

Jungelhåndboka ble første gang utgitt i 2004. Hvert år gir FFO og Rettighetssenteret ut en revidert utgave av denne boka. Boka gir en enkel oversikt over velferdsretten, slik at brukerne selv kan orientere seg i "paragrafjungelen" for å finne svar på noen av sine rettighetsspørsmål. Boka er skrevet av Tove Eikrem.

4.5 *Rapport om spesialundervisning*

I 2007 hadde Rettighetssenteret en stor økning saker vedrørende oppvekst og utdanning og da særlig knyttet til problemstillinger knyttet til spesialundervisning. Dette var bakgrunnen for at Rettighetssenteret i samarbeid med FFOs Juridiske forum⁵ påbegynte arbeidet med en rapport om spesialundervisning. Rapporten ble offentliggjort i 2008 og avdekket følgende hovedfunn når det gjelder brukernes opplevelser:

- Manglende henvisning til PP-tjenesten
- Lang ventetid for å få vurdering av PP-tjenesten
- PP-tjenestens vurdering er ikke god nok
- Tvunget skolebytte
- Skolens vedtak avviker fra PP-tjenestens vurdering
- Fritak for undervisning
- Mangelfull gjennomføring av vedtak om spesialundervisning

Rapporten viser at det er behov for å styrke og klargjøre elevens rettigheter, herunder blant annet at elevens rettigheter ikke kan tilsesettes på grunn av skolens økonomi.

Rapporten har blitt trykket i to opplag og ble blant annet sendt Det offentlige utvalget for bedre læring for barn, unge og voksne med særskilte behov (Midtlyng-utvalget).

4.6 *Rettighetssenterets samarbeidspartnere*

4.6.1 **Familienettet**

I 2008 har Rettighetssenteret hatt et samarbeid om en Rettighetskampanje med Familienettet ved Nasjonalt kompetanse for læring og mestring. Familienettet er et nettsted for familier med barn som har nedsatt funksjonsevne og/eller kronisk sykdom. Nettstedet drives av, og er skapt gjennom samarbeid mellom foreldre og fagfolk.

Samarbeidet mellom Familienettet og Rettighetssenteret besto i at Rettighetssenteret besvarte spørsmål knyttet til rettigheter for barn og familier som ble stilt via FORUM på Familienettet. Alle svar er tilgjengelige for FORUMs brukere.

I 2008 ble det gjennomført to rettighetskampanjer hvor Rettighetssenteret mottok totalt 46 saker. Disse inngår i materialet som er presentert i årsrapporten.

---

⁵ Juridisk forum består av faste kontaktpersoner fra våre medlemsorganisasjoner, ansatte ved Rettighetssenteret og FFOs sekretariat for øvrig.

4.6.2 Forbrukerrådet

Forbrukerrådet, Finansnæringens Hovedorganisasjon og FFO har i løpet av 2008 samarbeidet om å få tilført Forsikringskadenemnda medisinsk kompetanse. Dette skal gjøre det mulig å få overprøvd avslag på søknad om forsikring når avslaget er begrunnet i fremtidig helserisiko. Rettighetssenteret har deltatt i dette arbeidet og har samarbeidet særlig tett med Forbrukerombudet.

4.6.3 Likestillings- og diskrimineringsombudet

Rettighetssentret har som nevnt tidligere deltatt i brukerutvalg i regi av Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO). I 2008 har samarbeidet med ombudet blitt videreutviklet. Dette har særlig sammenheng med vedtakelsen av Lov om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne (diskriminerings- og tilgjengelighetsloven) ble vedtatt og virker fra 1. januar 2009. Det er LDO som har fått ansvar for å håndheve loven. Samarbeidet om den nye loven har i 2008 særlig bestått av at LDO har bidratt på FFOs kurs om diskriminerings- og tilgjengelighetsloven og erfaringsutveksling for øvrig.